

Tisdagen den 20 Maj.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Föredrogs, men blefvo för andra gången bordlagda:

Stats-Utskottets memorial N:is 105—107; samt

Lag-Utskottets utlåtanden N:is 50—52 och memorial N:o 53.

§ 2.

Föredrogs Stats-Utskottets memorial N:o 108, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, rörande Utskottets utlåtande N:o 104, angående Kongl. Maj:ts proposition om anvisande af medel till inlösen för statens räkning af Kongl. svenska aktiebolaget för jernväg mellan Köping och Hult tillhöriga jernbanan från Örebro öfver Arboga till Köping; och blef den i detta memorial föreslagna voteringsproposition af Kammaren godkänd.

§ 3.

Vid föredragning dernäst af Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets memorial N:o 6, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut öfver Utskottets utlåtande N:o 4, rörande väckt fråga om slutbetalning af Riksgälds-kontorets återstående skuld till Riksbanken för lån till 1808 och 1809 års krigskostnader, godkände Kammarerna den i detta memorial föreslagna voteringsproposition.

§ 4.

Ordet begärdes af

Herr Carlén, som anförde: Med den rätt 77 § Riksdags-ordningen ger mig, anhåller jag att få till protokollet anmäla, att jag icke deltog i Kammarens öfverläggning i går rörande 4:de punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 43 och i Kammarens då fattade beslut, hvarigenom Kammarerna efter votering afslog en af mig föreslagen och af Utskottet enhälligt tillstyrkt författning om rättighet för Kongl. fångvårdsstyrelsen att i vissa fall förordna om lämplig inskränkning af den tid, hvarunder till straffarbete dömd person eljest bort i enrum hållas, eller att han genast skall i gemensamhetsfängelse insättas. Jag har ingen rätt att tala å detta be-

slut, men jag har rättighet och såsom motionär äfven skyldighet att förklara anledningen till min frånvaro vid nämnda tillfälle. Anledningen dertill var den, att jag bortgick under det Kammaren, sedan klockan redan nalkades 4, förehade votering om ett af Stats-Utskottet beredt ärende. Då så få ärenden kvarstodo å föredragningslistan, att man kunde antaga att dessa skulle kunna medhinnas i det redan anslagna aftonplenium, och då det är alldeles osedvanligt i denna Kammare att ett så viktigt betänkande som ifrågavarande föredrages vid en så sen timma som nu skedde, kunde jag omöjligen föreställa mig, då jag tänkte på den hittills följda praxis, att detta betänkande på förmiddagen skulle till behandling företagas. Jag har ansett mig skyldig att göra denna förklaring, då jag har för sed att icke underlåta att i min mån söka försvara Lag-Utskottets betänkanden i allmänhet, och jag i detta fall, såsom sjelf motionär, hade en ytterligare förpligtelse dertill.

§ 5.

Förekom till behandling Särskilda Utskottets utlåtande N:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående inrättande af elementarskolor för qvinlig ungdom.

Ordet lemnades, på begäran, till

Herr Statsrådet Wennerberg, som yttrade: Redan 1866 förmälde Rikets Ständer i skrifvelse till Kongl. Maj:t, att de ansågo att staten måhända, "på ett mera direkt sätt" än dittills, borde åtaga sig omsorgen om den qvinliga ungdomens undervisning. Det är i följd af denna skrifvelse, som Kongl. Maj:t, efter att hafva nedsatt en komité, hvilken 1868 afgifvit ett betänkande i ämnet, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af komitéen uppgjorda förslag, nu för Riksdagen framlagt förevarande proposition.

Det Särskilda Utskottet har dock ansett sig böra hemställa, att Kongl. Maj:ts framställning icke må af Riksdagen bifallas, men att Riksdagen ville aflåta förnyad skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, "att Kongl. Maj:t täcktes för näst sammanträdande Riksdag framlägga nådigt förslag, i hvad mån och under hvilka vilkor staten må understödja af kommunerna upprättade undervisningsanstalter för qvinlig ungdom." Om jag granskar de skäl, som lagts till grund för Utskottets afstyrkande, så kan jag icke annat än undra på det resultat, hvartill Utskottet kommit. Med erkännande af ärendets stora vikt och betydelse och under uttalande af "önskvärheten deraf, att god och grundlig elementarundervisning må så allmänt som möjligt komma den qvinliga ungdomen till godo" har Utskottet likväl funnit det sätt, hvarpå Kongl. Maj:t sökt lösa frågan, icke vara tillfredsställande, och detta egentligen på grund af två skäl.

Det första är, att intagningsåldern blifvit så lågt satt som till nio år, "i följd hvaraf barnen redan vid tolf års ålder skulle afsluta sin skolkurs." Och Utskottet fruktar att de då hunnit inhämta så ringa bildning, att den icke kunde för deras framtid blifva af stort gagn. Härvid tillåter jag mig anmärka, att i Kongl. Maj:ts proposition icke finnes något nämndt angående intagningsåldern. Vål är det sagdt, att förslaget i hufvudsakliga

delar öfverensstämmar med komiterades betänkande, der intagningsåldern föreslagits till nio år, men intagningsåldern kan svårligen räknas till det väsendtliga af en anordning för allmän undervisning. En reservant bland Utskottets ledamöter, som i öfrigt gillar Kongl. Maj:ts förslag, har ock förklarat sig icke kunna biträda detsamma, i hvad det rör intagningsåldern, utan föreslagit, att de ifrågavarande skolorna skulle "emottaga flickor, som uppnått tolf års ålder och innehade det kunskapsmått, som i en väl ordnad folkskola kan inhemtas." Jag vill med anledning häraf förklara, att antagandet af en dylik bestämmelse ingalunda står i strid med Kongl. Maj:ts förslag.

Viktigare, än frågan om inträdesåldern, anser dock Utskottet det andra skälet vara, att nemligen undervisningen skulle vara kostnadsfri. Utskottet anmärker dervid, att "uti intet annat land kostnadsfri undervisning meddelas i samma utsträckning, som hos oss." Detta är santt och det är tillika en ära för oss. Derigenom har vårt folk, jemförelsevis litet och fattigt, förmått att hålla sig i jemnbredd med de stora nationerna ej blott i vetenskap och konst, utan ock i frihet och allmän bildning. Om vi kunde beräkna och uppskatta det tillflöde af förmågor, som från de lägre samhällslagren kommit landet till godo just till följd af denna statens frikostighet i afseende på allmän undervisning, så skulle vi snart finna att det allmänna härfpå icke gjort förlust, utan vinst. Utskottet ifrågasätter vidare "huruvida staten har samma förpligtelser med afseende på den qvinliga som på den manliga ungdomens bildning." Jag anser att komiterade, hvilkas åsigt Utskottet synes hafva gillat, besvarat denna fråga på ett tillfredsställande sätt. Hvad vore ändamålet med undervisningen? Naturligtvis att höja qvinnan, likasåväl som mannen, från ett lägre bildningsstadium till ett högre. Att staten *vill* detta, betvivlar väl ingen. Men *kan* staten göra det? Jag tror, att staten alltid kan det i någon viss mån, och derutöfver är den visserligen icke förpligtad att gå. Icke är det här någon tvekan om, huruvida staten har råd att för detta ändamål uppoffra 20,000 R:dr; men man fruktar att, genom erkännandet af principen, hafva förbundet sig till millioner, hvilka man anser bakom denna summa gömma sig. Frukten är öfverdrifven, ej minst därför, att Riksdagen väl icke mot sin vilja lär kunna tvingas att gifva ett enda öre till ett ändamål, som den ej finner vara godt. Frågan inskränker sig således, efter mitt förmenande, dertill, huruvida staten *bör* göra hvad den således både vill och kan, huruvida den *bör* medverka att, såsom det ofta säges, draga qvinnan från hennes rätta verksamhetskrets, familjen, der hon genom sitt arbete bör bidraga att försörja sig sjelf och de sina, och föra henne ut i det offentliga livets bestyr. Ja, jag tror verkligen, att staten *bör* göra något för det uppväxande qvinliga släktet, om den ej vill ådraga sig ett svårt ansvar. Man må icke påstå, att qvinnan derigenom *drages* ur sin rätta verksamhetskrets, då hon redan förut utan sitt förvällande blifvit stött ur densamma. Det fanns en tid, då en fattig flicka kunde genom sömnad försörja sig, eller med hushållsgöromål förtjena sitt uppehälle, men den tiden är för de flesta förbi. Det fordras nu en mångsidigare eller annan duglighet för att slå sig igenom. Och det är en sådan som staten bör bestå, sig sjelf till vinst.

Den undervisning, hvarom nu är fråga, är företrädesvis afsedd för

flickor, hörande till de lägre samhällsklasserna, hvilkas föräldrar icke för-
 må skaffa medel till deras uppfostran och åt hvilka hemmet icke kan
 lemna den bildning, som föräldrarna sjelfva sakna. Då nu Gud är efter
 år välsignat landet med rika skördar, är det tacksamt, är det rätt att
 fortfarande förneka de fattiga flickorna hvad man så rikligt lemnat de
 fattige ynglingarne, nemligen möjligheten att förvärfa ett litet kapital af
 bildning för lifvet? Eller finnes väl, enligt vår kristliga uppfattning, nå-
 got giltigt skäl att i detta hänseende göra en så sträng skilnad mellan qvinnan
 och mannen? Jag kan, för min del, icke finna, att Utskottet anfört nå-
 got skäl för att neka det begärda anslaget och ej heller finner jag i Ut-
 skottets utlåtande framställt huru det anser denna sak, som det erkänner
 vara "i hög grad behjertansvärd", böra på ett annat mera ändamålsenligt
 sätt ordnas. Det enda, som Utskottet framhållit, är att kommunerna böra
 uppmantras att inrätta undervisningsanstalter för qvinlig ungdom och att
 staten alltså bör i någon mån understödja dessa inrättningar. Äro då
 kommunerna i allmänhet så rika eller så benägna härför att man har
 särdeles mycket att af dem vänta i detta hänseende? Jag tror det icke,
 utan är öfvertygad om att staten måste taga saken om hand, om det skall
 blifva något allvarligt utaf.

Nu är endast fråga om fyra elementarskolor för qvinlig ungdom, för-
 lagda i Sveriges största städer, der största tillgången finnes på just så-
 dana flickor, som för sin fattigdoms skull icke kunna erhålla nödig under-
 visning. Man har invänt, att detta antal är för litet för landets behof.
 Ja, helt visst. Men Kongl. Maj:ts förslag innehåller såväl att dessa före-
 slagda skolor böra utvecklas, som ock att flera småningom böra inrättas.
 De utgöra alltså en början, och finner man den god, så kan man gå vi-
 dare, Kongl. Maj:t föreslå nya skolor och Riksdagen bevilja ytterligare
 medel. Skulle man åter finna att man icke inslagit på rätta vägen, så
 förmodar jag, att Kongl. Maj:t *icke* föreslår några nya skolor eller att
 Riksdagen icke beviljar ytterligare medel.

Det är möjligt att, då vi nu befinna oss i Riksdagens sista timmar,
 Kammaren icke finner för godt inlåta sig i en närmare granskning af
 denna fråga, utan föredrager att helt enkelt bifalla Utskottets hemställan
 för att vid en kommande riksdag åter upptaga densamma. I sådant fall
 har jag dock uttalat min åsigt om saken i allmänhet. Om Kammaren
 åter skulle vilja behandla frågan nu och i detalj, skall jag icke un-
 derlåta att än en gång begära ordet, till försvar för Kongl. Maj:ts för-
 slag.

Vidare anförde:

Herr Dickson: Det är ledsamt att detta vigtiga ärende förekommit
 så sent som i Riksdagens elfte timma, så att någon annan åtgärd, än den
 Utskottet föreslagit, icke gerna kan vidtagas. Jag hade eljest haft för
 afsigt att framlägga ett särskildt förslag, men finner detta vara för sent,
 och därför torde det väl vara bäst att bifalla Utskottets förslag, ehuru
 det förefaller mig temligen intetsägande. Helst skulle jag dock hafva öns-
 kat afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets hemställan.
 Kongl. Maj:t har begärt 20,000 R:dr för fyra ganska underordnade ele-

mentarläroverk för qvinlig ungdom, och visserligen är den äskade summan icke så särdeles stor, men bakom densamma ligger en vigtig princip, som man väl bör tänka på, innan man beviljar anslaget. Syftmålet är, att kvinnornas uppfostran skall blifva en statsangelägenhet och kostnadsfri likasom gossarnes. Enligt min åsigt bör blott *en* undervisning vara kostnadsfri, nemligen den obligatoriska. Orsaken hvarför undervisningen för gossar från början varit kostnadsfri, har varit den, att staten behöft elementarläroverken för att bilda blifvande prester, läkare och embetsmän, men detta, eller något likartadt skäl, kan icke framläggas för fordringen att staten bör meddela kostnadsfri undervisning åt qvinlig ungdom. Gossarnes undervisning kommer hela landet tillgodo, men kvinnornas skulle, på hela landets bekostnad, blifva en fördel endast för de stadskommuner, der de ifrågavarande läroverken blefve förlagda. Detta är det principiela skälet, hvarför jag motsätter mig Kongl. Maj:ts förslag.

Jag tror dessutom icke att staten bör alltför mycket lägga sig uti den qvinliga uppfostran, utan mera öfverlemnna densamma åt den enskilda företagsamheten. Genom denna har kvinnornas bildning kommit ett godt stycke väg framåt, ty för icke så länge sedan ansågs flickans uppfostran vara fullbordad, när hon fått lära sig litet broderi och möjligen ett eller annat språk, högst ofullständigt. Nu är förhållandet i väsendtlig mån förändradt, och kvinnans uppfostran har gått framåt på den enskilda företagsamhetens väg, och om staten söker qväfva denna företagsamhet, så tror jag icke att det åsyftade ändamålet vinnnes.

Då jag emellertid väl inser att något bör göras för medellösa flickors uppfostran, hade jag helst önskat att till Regeringens förfogande ställdes ett anslag för inrättande af skolor, der fattiga flickor, i förening ett eller betalande elever, kunde erhålla undervisning, och jag föreställer mig, att dessa skolor lämpligast kunde ställas under Ecklesiastik-departementets kontroll och inspektion. Uti den undervisningsplan för den högre flickskolan, som blifvit intagen i Kongl. Maj:ts proposition, saknar jag ett par vigtiga ämnen, hvilkas inhemtande företrädesvis skulle bidraga att göra flickorna till nyttiga medlemmar i samhället. Unga flickor få nemligen allt mer och mer anställning dels såsom lärarinnor i skolor och dels såsom biträden i bank- och handelsrörelser och jag skulle derföre önska, att läseschemat upptoge grunderna för handelsvetenskap och bokföring, äfvensom pedagogik och metodik. Med kunskap i sistnämnda ämnen skulle flickorna hafva större utsigter att erhålla platser såsom lärarinnor och om de stanna inom den sfer, som jag anser vara kvinnans naturliga, hemmet och familjen, skulle de derigenom hafva större förmåga att uppfostra sina egna barn och på sådant sätt understödja folkskolans verksamhet. Jag hade således önskat, att ett reservationsanslag ställts till Kongl. Maj:ts förfogande för att användas i enlighet med dessa grundsatser och att undervisningen icke blefve helt och hållet kostnadsfri, utan att de kommuner, i hvilka flickskolorna förlades, äfven komme att deltaga i kostnaden. Då jag likväl icke vill framställa något yrkande härom och då jag anser Utskottets hemställan vara ett slags modifieradt afslag å Kongl. Maj:ts framställning, såsom innefattande en obestämd begäran, hvilken Regeringen icke vet hur den skall uppfattas, så yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Ola Andersson: Då Första Kammaren redan bifallit Utskottets ifrågavarande hemställan, lärer någon lösning af denna viktiga fråga vid denna riksdag icke vara att förvänta. Om således Utskottets hemställan äfven af denna Kammare bifalles, har Riksdagen väl gifvit ett svar på Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet, men ett svar, som icke tydligt innebär hvad Riksdagen önskar i denna fråga. Utskottet har visserligen antydt, att åldern för inträdet i skolorna borde bestämmas till 12 år samt att kommunerna borde inrätta och staten understödja dessa skolor, men då Riksdagen nu begär, att Kongl. Maj:t skall framlägga ett nytt förslag, så har ock Kongl. Maj:t rätt att fordra, att Riksdagen skall gifva tillkänna, hvad den godkänner och hvad den vill hafva förändradt i det nu framlagda förslaget. I detta afseende har Utskottet icke tydligt uttalat sina åsikter. Beträffande undervisningsplanen kan det väl med skäl ifrågasättas, huruvida det är nödvändigt för qvinnan att erhålla undervisning i franska språket redan i skolans första klass, då mannen icke förr än i femte klassen börjar med detta ämne. Ehuru ganska mycket ännu kunde återstå att säga om undervisningsplanen, vill jag dock ej längre uppehålla mig dervid.

Hvad som isynnerhet bort uttalas är det, huruvida dessa läroverk böra företrädesvis hafva till syfte att meddela sådan undervisning, som är tjenlig för de qvinnor, hvilka egna sig åt statens eller enskilda verks tjenst, eller åt den qvinliga ungdom, som danas för hemmet, hvilket sistnämnda jag för min del anser vara qvinnans egentliga och stora bestämelse, ehuru jag icke kan förneka, att behof finnes att äfven på det andra hållet bereda tillfällen till utkomst för så väl qvinnan som mannen. Jag har derföre trott, att Riksdagen bort bestämdt uttala sin åsigt om den riktning, i hvilken dessa undervisningsanstalter böra gå. Jag tror äfven, att begge dessa af mig nu nämnda syften ganska väl kunna förenas, och att det af komiterade afgifna förslag till undervisningens ordnande är ganska lämpligt. Jag tror, att staten och kommunen böra samverka för ändamålet vinnande. Det är efter mitt förmenande ganska lämpligt att till en början taga inträdesavgifter och sedermera borttaga desamma. Detta är åtminstone bättre än motsatsen.

Jag borde hafva börjat med besvarandet af hvad som är och bör vara den första frågan, nemligen den, huruvida vi hafva något verkligt behof af att vår qvinliga ungdom bibringas bättre och större kunskaper än de, som kunna åstadkommas med nu till buds stående medel. Jag började dock icke dermed, emedan jag trodde, att man derpå icke kan gifva annat svar än ett obetingadt ja. Jag tror nemligen, att det för det allmänna bästa är nödvändigt att hvad som göres i det stora och det lilla, i det allmänna och det enskilda för att bibringa qvinnan kunskaper och bildning bör stå i harmoni med hvad som i samma afseende göres för mannen. I de enskilda undervisningsanstalterna för flickor står icke så väl till. Dessa begagnas i synnerhet af barn ur de högre klasserna, men den bildning, som der erhålles, är högst ytlig, och man ser prägeln deraf i det i våra dagar förherrskande modeslafveriet. Ett undantag från denna allmänna regel bilda de tvänne skolor, som i Skåne blifvit inrättade för flickor af mognare ålder.

Beträffande Herr Dicksons anmärkning, att det skulle blifva städerna, som i främsta rummet komme att draga nytta af elementarskolor för qvinlig ungdom, så får jag förklara, att jag för min del icke har något emot att bereda städerna denna fördel, ty jag tror att exemplet från qvinnorna i städerna skall verka ganska godt på qvinnorna på landsbygden.

Jag vill nu ej framställa något bestämdt yrkande, men jag är öfvertygad om sakens nytta och önskar densamma all framgång.

Herr Lyth: Äfven jag intogs af en känsla af sorg och sviken förhoppning, då jag såg det slut, hvartill Utskottet kommit i en så vigtig och betydelsefull fråga som denna. Hon är redan en gammal fråga: ett lustrum har tilländagått sedan den för behandling af frågor rörande ordnandet af undervisningen för qvinlig ungdom tillsatta komité afgaf sitt betänkande i ämnet. Frågan har nu kommit till behandling af Riksdagen, och hvad har följden blifvit? Jo, blott afslag. Jag tror, att Utskottet hade bort göra något mera, ty det är icke nog med att Utskottet i sin motivering erkänt att offentliga bildningsanstalter för qvinlig ungdom äro behöfliga, utan Utskottet hade äfven kunnat på basen af det Kongl. förslaget, då detta icke ansetts ändamålsenligt, utarbета och framlägga ett annat förslag, hvarigenom Riksdagen blifvit satt i tillfälle att uttala sina åsikter, så att man någon gång kommit på väg med denna vigtiga fråga. Det behöfs blott några få läroanstalter, någorlunda fullständigt ordnade.

Man har här sagt, att på landet skulle finnas goda enskilda läroanstalter för qvinlig ungdom. Det är möjligt att förhållandet är sådant på andra orter, men i den provins, jag tillhör, är en allmän klagan deröfver att vi icke ega sådana undervisningsanstalter för våra döttrar, som äro behöfliga och tidens fordringar kräfva. Jag vill icke framställa något yrkande i saken, men jag ber att få i protokollet nedlägga min protest mot Utskottets sätt att tillvägagå, hvarigenom Utskottet ännu för någon tid undanskjutit frågans lösning. Den tanken ligger nära till hands, att ett annat förslag från Regeringen till nästa Riksdag lätteligen kan få samma öde som detta. Jag protesterar emot Utskottets sätt att behandla frågan, då det synes som om Utskottets ledamöter nedlagt så mycket arbete på att söka ordna undervisningen för det ena barnet, att de alldeles glömt det andra.

Herr A. Rundbäck: Då Utskottets ifrågavarande hemställan redan blifvit af Första Kammaren bifallen och, såsom Kammaren vet, det är angeläget att icke onödigtvis upptaga tiden, hade jag ämnat att inskränka mig till att, med hänvisande till Utskottets motivering, helt enkelt yrka bifall till hvad Utskottet föreslagit. Då man emellertid här lagt Utskottet till last att det behandlat frågan på sätt som skett, ber jag att få fästa uppmärksamheten på något, som må tjena till Utskottets försvar. Utskottet har ingalunda velat döda denna fråga och beviset derpå är det att Utskottet hemställt att "Riksdagen ville i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes för näst sammanträdande Riksdag framlägga nådigt förslag i hvad mån och under hvilka vilkor staten må understödja af kommunerna upprättade undervisningsanstalter för qvinlig

ungdom“, men Utskottet har icke kunnat godkänna de två grundsatser, på hvilka det Kongl. förslaget är bygd. Den ena af dessa grundsatser är den, att staten skall helt och hållet taga ifrågavarande undervisning om hand, och den andra, att undervisningen skall kostnadsfritt erhållas. Hvad den sednare grundsatsen beträffar, så gjorde sig inom Utskottet den åsigt gällande, att det bör vara föräldrarna, hvilka det i främsta rummet skall åligga att gifva sina döttrar en kristlig uppfostran och god bildning, likväl som det är föräldrarnes pligt att sörja för deras materiella väl och blifvande hemgift. Dessutom är det att märka, att grundsatsen att undervisningen skall vara kostnadsfri icke vunnit erkännande i något annat land. Man anför väl, såsom ett prejudikat, att undervisningen för gossar är hos oss kostnadsfri, men många finnas, som anse att detta icke är så alldeles riktigt, och äfven i dag har detta framhållits; men då detta förhållande är ett faktum, har det såsom sådant sitt berättigande. Då man deremot nu har att beträda en ny bana, så bör man icke taga något steg, så att man måste stanna på halfva vägen eller möjligen gå tillbaka. Bakom de af Kongl. Maj:t nu äskade 20,000 R:dr gömma sig onekligen högst betydliga summor, ty det lärer väl icke kunna döljas, att hela landet inom kort kommer att fordra offentliga undervisningsanstalter för qvinlig ungdom icke blott i de nu föreslagna städerna utan äfven i hvarje ort på landet och att dessa anstalter komma att uppgå till minst samma antal som läroanstalterna för gossar.

Vidkommande den förra grundsatsen, eller att staten bör helt och hållet taga den qvinliga undervisningen om hand och reglera densamma, såsom det nu sker med undervisningen för gossar, så har Utskottet haft en annan åsigt härom. Utskottet har nemligen ansett, att det bör vara kommunerna, som skola inrätta undervisningsanstalterna för qvinlig ungdom och gifva dessa skolor deras hufvudsakligaste bestämmelser, samt att staten dertill skall medverka endast såsom understödjande och kontrollerande kommunernas bemödanden.

Man har anmärkt emot Utskottets förslag, att detsamma skulle vara obestämdt, men denna anmärkning är icke fullt riktig, ty för det första har Utskottet tydligt uttalat den grundsats, att kommunerna böra i första hand sörja för inrättandet af undervisningsanstalter för qvinlig ungdom, och staten endast genom understöd medverka till denna undervisnings befämjande. Vidare har Utskottet i afseende på beloppet af statens bidrag till dessa skolor hänvisat till de åsikter, som uttalats af komiterade, hvilka föreslagit, att statsbidraget måtte utgå till lika belopp som bidraget till de högre folkskolorna eller med två tredjedelar af hela kostnaden. Ytterligare har Utskottet ansett, att vissa allmänna bestämmelser böra gifvas för de vilkor, under hvilka statsbidraget skall utgå, och i detta afseende yttrar Utskottet följande: „De bidrag, som staten åtog sig att lemna, torde då lämpligen böra gifvas under vissa vilkor rörande skolornas omfång, lärares och lärarinners kompetens, skolafgifternas maximibelopp, frielevsplatser, rättighet för staten att utöfva kontroll öfver de särskilda skolornas verksamhet m. m., hvilka bestämmelser likväl, enligt Utskottets mening, ej borde gå derhän, att kommunernas rätt att organisera dessa skolor efter sina behof trädde för nära.“ Jag tror, att om staten lemuar sådana allmänna föreskrifter, kommunerna, föräldrarna och

husmödrarne sedermera kunna i denna ram inpassa de speciela föreskrifter, som må anses lämpliga.

När man nu fordrar, att Utskottet skulle hafva framlagt ett särskildt förslag till ordnande af undervisningen för qvinlig ungdom, så har man dervid glömt att taga i betraktande, dels att Utskottet icke kunnat medhinna detta, och dels att Utskottet alldeles saknat rätt att på fri hand uppgöra ett förslag, för hvilket någon proposition eller motion icke legat till grund.

Jag skall icke längre upptaga tiden utan yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Ola Jönsson i Kungshult: Jag börjar på samma sätt, som den siste ärade talaren, med löftet att icke länge upptaga Kammarens tid. Det lär icke kunna förnekas, att qvinnans uppfostran hittills försumrats, men att sundare åsikter i detta afseende lyckligtvis börjat på sednare tider göra sig gällande. Frågan är nu den: hvad är att göra? Det hufvudsakligaste jag har emot Utskottets ifrågavarande hemställan är det, att lösningen af denna viktiga fråga blifvit undanskjuten för ännu ett år; men i öfrigt anser jag Utskottets förslag gå i den rätta riktningen. Utskottet hemställer nemligen "att Riksdagen ville i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes för näst sammanträdande Riksdag framlägga nådigt förslag, i hvad mån och under hvilka vilkor staten må understödja af kommunerna upprättade undervisningsanstalter för qvinlig ungdom samt i sammanhang dermed om vidtagande af de ytterligare åtgärder, som kunna erfordras för bildande af lärarinnor". Det är enligt min uppfattning fullkomligt riktigt, att kommunerna upprätta och hufvudsakligen bekosta undervisningsanstalter för qvinlig ungdom. Detta är deras skyldighet, men staten är äfven skyldig att i någon mån bidraga till dessa anstalters upprätthållande. I fråga om dessa skolors verksamhet anser jag, att staten icke bör uppträda allt för mycket reglementerande, ty der intresset är lifligt för skolornas inrättande, finnes äfven ett lifligt intresse för att undervisningen skall gå i den rätta riktningen. En föregående talare yttrade, att i Skåne finnas två enskilda undervisningsanstalter för qvinlig ungdom. Jag ber dock att få beriktiga denna uppgift med den upplysning, att dessa skolor äro egentligen ett slags folkhögskolor för qvinnor. Deremot finnes i denna provins en hel del mindre skolor, i hvilka en ganska god undervisning meddelas, fullt jemförlig med den som erhålles i pedagogierna för gossar. Det nämndes, att man borde bestämma en viss afgift för inträde i dessa skolor, men att ändock några frielevsplatser borde finnas för mindre bemedlade. Jag tror, att denna princip icke är riktig. Erfarenheten har nemligen visat, att sådana skolor på landet, der inträdesafgifter fordras, icke hafva någon framgång. Jag vet icke om det beror af brist på medel eller brist på vilja, nog af, sådana skolor, i hvilka inträdesafgift är stadgad, sakna alltid tillräckligt antal elever. Jag anser, att det är kommunernas skyldighet att auskaffa medel för inrättande af dylika skolor. Då blifva skolorna öppna för alla.

Den siste ärade talaren yttrade, att bakom de nu begärda 20,000 Rdr gömma sig betydligt större summor. Jag är äfven af samma tanke, ty: jag tror, att dessa 20,000 R:dr icke skola räcka långt, men äfven om

denna summa flerdubblas, kan jag icke anse detta såsom något olyckligt, ty för ädlare ändamål än det qvinliga slägtets uppfostran kan man icke utgifva penningar.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid utan förenar mig med dem, som yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Per Nilsson i Espö: Det synes verkligen som om Särskilda Utskottet med väl mycken lätthet behandlat denna viktiga fråga. Det har nästan blifvit en mani, så snart man vill undanskjuta en fråga, att helt enkelt föreslå aflåtandet af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t. Betrakta vi massan af de skrifvelser, som redan blifvit af denna Riksdag till Kongl. Maj:t aflåtna, så finna vi dem vara så många, att man sannernligen icke kan förstå huru regeringen skall hinna med att till kommande riksdag besvara dem alla, då vi nu icke hafva stort mer än 7 månader till dess. Jag hade derföre väntat, att Utskottet skulle förelagt Riksdagen något bestämdt uttalande i denna fråga och sagt hvad det med den föreslagna skrifvelsen äsyftade, så att regeringen haft något att grunda sitt vidare åtgörande på. Helst skulle jag dock hafva sett, att Utskottet framlagt ett fullständigt förslag, då vi åtminstone deröfver kunnat fatta ett beslut, och om detta beslut icke varit sådant, att regeringen i allo kunnat gilla detsamma, så hade den ändock deraf haft god ledning och kunnat göra af behovet påkallade ändringar. Men hvad skall regeringen nu göra på grund af den föreslagna skrifvelsen, om den aflåtes? Det vet jag sannernligen icke, enär vi förut haft en komité tillsatt och regeringen inkommit med proposition jemväl omfattande denna fråga, samt den föreslagna skrifvelsen icke alls lemnar något nytt uppslag.

Jag får derföre yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till Herr Dahms reservation.

Öfverläggningen var slutad. I öfverensstämmelse med de meningar som derunder blifvit framställda, gaf Herr Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som på yrkandet att, med afslag å berörda hemställan, det förslag måtte vardas antaget, som Herr Dahm i sin vid utlåtandet fogade reservation afgifvit. Den förra af dessa propositioner blef med öfvervägande ja besvarad; och hade Kammaren alltså bifallit Utskottets förslag.

§ 6.

Föredrogs och lades till handlingarne Konstitutions-Utskottets memorial N:o 16, i anledning af återremiss å Utskottets utlåtande N:o 14, angående väckt motion om ändring i 33 § Riksdags-ordningen.

§ 7.

Föredrogs och biföllos Stats-Utskottets memorial:

N:o 101, med förslag till allmänna vilkor och stadganden i afseende på de statsbidrag, som under denna riksdag beviljats till vägars anlägg-

ning och förbättring, bro- och hamnbyggnader samt vattenkommunikationer äfvensom sjösänknings- och andra vattenaftappningsföretag; och

N:o 102, med förslag till stadganden i det nya reglementet för Riksgälds-kontoret, angående de under innevarande riksdag på nämnda kontor anvisade statsutgifter.

§ 8.

Skedde föredragning af Stats-Utskottets memorial N:o 103, med förslag till stadganden i Riksgälds-kontorets reglemente, angående statsfyllnadssumman jemte öfriga med ordinare statsregleringen gemenskap egande utgifter samt de på kontoret anvisade kreditiv och derifrån utgående riksdags- och revisionskostnader, aflöningar, förvaltningsutgifter m. m.

De af Utskottet till intagande i det nya reglementet föreslagna

§§ 19—34.

Blefvo af Kammaren godkända.

Beträffande dernäst § 35 anförde

Herr Hed in: Jag nödgas anhålla om en redaktionsförändring i 35:te §, för att få slagad en nu sjuårig bock, som jag tänker kan hafva tillbringat en tillräcklig lång lefnad. I tredje stycket af denna paragraf heter det: "Tryckningen och häftningen af ej mindre Justitie-ombudsmannens årliga embetsberättelse än hans särskilda berättelse till nästkommande Riksdag jemte dertill hörande etc.". Som väl bekant är, afgifver Justitie-ombudsmannen icke mer än en enda berättelse, nemligen till hvarje lagtima riksdag. Bestämmelsen i fråga var riktig på den tid, när vi icke hade årliga riksdagar, men är det icke numera. Till de förändringar i Regeringsformen, som vidtogos i sammanhang med representationsförändringen, hörde också uteslutandet ur § 100 af orden "Vare han ock skyldig att emellan riksdagarne årligen ett utlåtande öfver dessa ämnen genom trycket kungöra.", emedan detta stadgande då blef ändamålslost. De anförda orden stå visserligen kvar i Justitie-ombudsmannens instruktion af 1830, emedan man icke kommit att ändra denna, men som man vet tillgår i verkligheten så, att Justitie-ombudsmannen afgifver en embetsberättelse till hvarje lagtima riksdag men icke något vidare.

För att då få bort denna meningslöshet, tillåter jag mig föreslå att ur förevarande 35:te §:ns tredje stycke uteslutas orden "ej mindre" å första raden och "än hans särskilda berättelse" å andra raden, samt att de der-efter följande orden "till nästkommande riksdag" ändras till endast "till Riksdagen", så att stycket kommer att lyda: "Tryckningen och häftningen af Justitie-ombudsmannens årliga embetsberättelse till Riksdagen jemte dertill hörande etc." Jag kan icke föreställa mig, att denna ändring, om den här beslötes, skulle föranleda till gemensam votering, sedan Första Kammaren redan antagit paragrafen i oförändradt skick, utan lärer väl

Utskottet då föreslå Första Kammaren att biträda den nödiga redaktionsförändringen, som sannerligen icke kommer för tidigt utan hade bort vidtagas redan 1866.

Herr Liss Olof Larsson: Det kan hända att 35:te § i Riksgäldskontorets reglemente borde ändras i öfverensstämmelse med Herr Hedins yrkande, enär den innehåller några uttryck som numera tjena till intet, och jag får för min del säga, att jag icke observerat denna oegentlighet i fall det är en sådan, hvarken på afdelningen eller i Utskottet; men jag tror dock icke det är så nödigt att nu fatta beslut i den riktningen och sålunda, genom skiljaktighet Kamrarne emellan, förorsaka tidsutdrägt med sammanjemkning. Som vi veta, har Riksdagen uppdragit åt Riksgäldsfullmäktige att nästa år inkomma med förslag till nytt reglemente, och när den af Herr Hedin s. k. bocken nu stått så många år, så må han ju kunna få stå kvar ännu ett år, då han i allt fall ingen skada gör.

Jag yrkar således bifall till paragrafens kvarstående oförändrad för denna gång.

Vidare yttrades ej. Kammaren godkände paragrafen med den lydelse, Utskottet föreslagit.

§§ 36—40.

Blefvo jemväl af Kammaren godkända.

§ 9.

Föredrogos Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtande N:o 6, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande åvägabringande af myntkonvention med Danmark och om antagande af dermed i samband stående lagar.

Uppå framställning af Herr Talmannen, beslöt Kammaren att först till afgörande företaga de i detta utlåtande framlagda lagförslag samt der- efter öfvergå till pröfningen af Utskottets (sid. 3) gjorda hemställanden.

Skedde således till en början föredragning af Utskottets

Förslag till lag om Rikets mynt:

De 16 första §§ i detta lagförslag, såsom varande lika lydande med motsvarande paragrafer i det vid Utskottets betänkande N:o 1 fogade, af Riksdagen redan godkända förslag till lag om Rikets mynt, lades till handlingarne.

§ 17.

Härvid anförde

Herr

Herr vice Talmannen, Friherre Åkerhielm; Jag yrkar bifall med den rättelse att på tredje raden ordet "den" utgår, och ordet "afslutade" ändras till "afslutad".

I enlighet med Herr vice Talmannens yrkande, blef ifrågavarande paragraf godkänd, med den ändring att orden: "på sätt den mellan Sverige och Danmark afslutade konvention förmår" skulle utbytas mot: "på sätt mellan Sverige och Danmark afslutad konvention förmår".

Yttrandet näst efter nu ömförmälda lagförslag lades till handlingarne.

Vidare förekom

Förslag till lag om öfvergång till det nya myntsystemet.

Af enahanda anledning, som de sexton första paragraferna i förslaget till lag om rikets mynt, blefvo 1:sta, 2:dra, 3:dje, 5:te och 6:te paragraferna af förevarande lagförslag lagda till handlingarne.

I afseende å § 4 yttrade

Herr vice Talmannen, Friherre Åkerhielm: Jag föreslår att uttrycket "den mellan Sverige och Danmark afslutade konvention" såsom mindre egentligt, när myntkonventionen den dag Riksdagen fattar sitt beslut ännu icke kan sägas vara definitivt afslutad, lämpligare må förändras till följande ordalag: "Så snart den mellan Sverige och Danmark afslutade myntkonvention blifvit ratificerad och ratifikationerna vederbörligen utvexlade", och yrkar bifall till paragrafen med denna förändring.

Sedan öfverläggningen nu förklarats slutad, beslöt Kammaren, med bifall till Herr vice Talmannens i sådant syfte gjorda framställning, att ordalydelsen i denna paragraf skulle ändras sålunda: "Så snart med Danmark afslutad myntkonvention ratificerats, och ratifikationerna blifvit utvexlade, inträder" etc. (fortsättningen oförändrad.)

Sedan Kammaren sålunda beslutit öfver de begge af Utskottet tillstyrkta lagförslagen, företogs dernäst till afgörande Utskottets *förre hemställan* (å utlåandets tredje sida), och begärdes ordet då åter af:

Herr vice Talmannen Friherre Åkerhielm, som nu anförde: Med anledning af de beslut Kammaren rörande den förut föredragna andra punkten fattat, torde Kammaren finna lämpligt att ur den nu förevarande första punkten utsluta den å femte och följande rader förekommande mellanmeningen: "jemte de i sammanhang dermed af Kammaren beslutade särskilda lagar om Rikets mynt och om öfvergången till det nya myntsystemet". Ett godkännande af denna mellanmening skulle stå illa tillsammans med beslutet om läggande till handlingarne af de lagparagrafer, i hvilka ingen

ändring föreslagits, och jag får därför yrka bifall till den nu föreliggande första punkten med utslutande af de utaf mig nyss upplästa orden.

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammaren biföll Utskottets hemställan med den ändring deri, som Herr vice Talmannen föreslagit; och skulle alltså ur berörda hemställan utslutas de (å raderna 5—8) förekommade orden: "jemte de i sammanhang dermed af Riksdagen för dess del beslutade särskilda lagar om Rikets mynt och om öfvergången till det nya myntsystemet".

Slutligen blef, med hänvisning till Kammarens angående de begge lagförslagen fattade beslut, jemväl Utskottets sednare hemställan (å sid. 3) af Kammaren bifallen.

Sedan Kammaren nu förehaft till afgörande Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtande N:o 6, blef, enligt derom förut fattadt beslut, den hittills uppskjutna *sjette punkten* i Banko-Utskottets betänkande N:o 15 dernäst till slutlig behandling företagen; och biföll Kammaren hvad Banko-Utskottet i nämnda punkt af dess berörda betänkande hemställt.

Herr C. A. Larsson begärde härefter ordet och yttrade: Då jag endast på grund af öfvermakten inom Kammaren varit nödsakad att inskränka mina yrkanden i den nyss behandlade myntfrågan, ber jag nu att mot alla de i densamma fattade besluten få till protokollet nedlägga min reservation, på det jag icke, när den kris, som af dessa beslut måste blifva en oundviklig följd, en gång inträffar, må kunna beskyllas för att med min röst hafva medverkat till den orättvisa, som då kommer att drabba de skuldsatte i landet.

§ 10.

Föredrogos och biföllos Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets memorial N:o 7, angående arvode åt den hos Utskottet anställde sekreterare.

§ 11.

Efter föredragning af Lag-Utskottets utlåtande N:o 45, i anledning af väckt motion om förtydligande af Kongl. förordningen den 20 Januari 1865 angående förändrade stadganden i afseende på frejdbetyg, som af presterskapet meddelas, blef detta utlåtande af Kammaren bifallet.

§ 12.

Till afgörande förekom Lag-Utskottets utlåtande N:o 46, i anledning af väckt motion om ändring af 4:de § 5:te mom. i Kongl. stadgan angående folkundervisningen i riket den 18 Juni 1842.

Härvid anfördes af

Herr Gumælius: Jag ber att få, till den kraft och verkan det kan hafva, anmäla min från Utskottets skiljaktiga mening i denna fråga. För icke många dagar sedan beslöt Riksdagen att höja den personela sjukvårdsafgiften, hvilken jag ansett vara tillräckligt hög förut, och nu ifrågasattes att åter höja en personel kommunalafgift. Att förslaget går igenom, tror jag mig tyvärr kunna antaga. Man skall troligen resonnera på samma sätt som i fråga om sjukvårdsafgiften, då man sade det vara naturligt, att hvar och en skulle till densamma bidra och icke minst de mindre bemedlade, för hvilka det måste vara af den aldra största vigt att vid behof kunna få åtnjuta en god och billig sjukvård; nu skall man följaktligen säga att litet hvar bör lemna sin skärf, framför allt till folkskoleundervisningen och icke minst de föga bemedlade, för hvilkas barn den är oundgängligast. Då dylika skäl anföras till stöd för hvarje sådan afgiftsförhöjning och vinna afseende, skall följden blifva, att dessa afgifter vexa ut, och sålunda får man en hel mängd och till beloppen rätt betydande personela afgifter, hvilkas summa kommer att till väsendtlig del utgå af sådana personer, som inom Riksdagen icke hafva talan eller ens rösträtt vid riksdagsmannavalen, men hvilka Riksdagen ändock icke borde behandla såsom alldeles rättslösa eller pålägga större bördor än deras svaga skuldror utan svårighet förmå bära.

Det är visserligen en sanning, att dessa personela afgifter utgå till ändamål, som äro af synnerligt stor vigt för de mindre bemedlade, såsom till sjukvård, fattigvård, skolundervisning, presterskaps aflöning m. m.; men å andra sidan är ock visst, att dessa afgifter i sin mån bidra att för dem, som stå på gränsen att behöfva föras å afkortningslängden, år efter år närma denna gräns, så att de själve snarare blifva i behof af bidrag från dessa personela afgifter, särskildt fattigafgiften, till hvilkas utgörande man låtit dem, den mindre bemedlade för sig och husfolk medverka. Derfor tror jag, att man borde gå i en alldeles motsatt riktning och minska dessa afgifter, eller till och med, såsom en eller annan kommun för sin del gjort, alldeles borttaga de afgifter af nämnda slag, öfver hvilka kommunerna sjelfva ega att besluta.

Att Utskottets förslag innehåller en och annan förbättring, vill jag ingalunda förneka; men jag vill icke taga dessa förbättringar under vilkor att den betydliga afgiftsförhöjningen skall följa med på köpet. Bland annat godt har Utskottets förslag det, att minimibestämmelsen utgått, hvilket så till vida är en fördel, som den står i författningen onödigtvis, enär man vet, att dessa afgifter i de aldra flesta fall till högsta medgifna beloppet uttagas af kommunernas medlemmar, till lättnad för de mera, till besvär för de mindre bemedlade.

Jag hemställer emellertid om rent afslag å Utskottets föreliggande förslag.

Herr Ola Andersson: I afseende på den personela afgift, hvars höjande motionären här föreslagit och Lag-Utskottet tillstyrkt, instämmer jag till alla delar med den föregående ärade talaren. För de personela afgifterna till sjuk- och fattigvård torde något skäl kunna förefinnas, ty,

utan den allmänna nytta dessa inrättningar göra, kunna de äfven blifva nyttiga för de personer enskildt, som med afgifter till dem bidraga, hvilket icke gäller här. För min del vill jag derföre att denna afgift måtte bortgå.

Men vidare har Utskottet äfven föreslagit att hvad till folkskolelärares aflöning derutöfver erfordras, skall "fyllas genom tillskott efter de grunder, som för kommunalutskylders utgörande i allmänhet äro stadgade, så vida ej annan öfverenskommelse härom träffas." Något sådant har ingen motionär föreslagit, och jag tror då icke, att Lag-Utskottet haft rättighet att komma med detta förslag. Visserligen kan till försvar derför invändas, att det står i samma paragraf, till och med i samma moment som motionärens förslag om de personela afgifterna, men det blifver dock en derifrån skild sak. Den hufvudsakliga aflöningen till folkskolelärarne skall nu utgå enligt de i andra artikeln bevilningsförordningen bestämda grunder, och jag förmodar att de personela afgifterna i de aldra flesta församlingar icke uppbäras, åtminstone har så icke gjorts i min församling på de sista 20 åren; således är det öfriga hufvudsaken, och om dettas utgörande på annat sätt än hittills, har motionären icke väckt förslag. Utskottet synes mig då härvidlag icke hafva handlat grundlagsenligt. Huruvida förslaget i öfrigt kan vara riktigt eller icke, derom vill jag icke yttra mig.

På grund af hvad jag anfört, yrkar jag afslag å hela den af Utskottet föreslagna ändringen i första punkten, emedan jag ogillar den, och i andra punkten, emedan jag anser, att Utskottet icke haft grundlagsenlig rätt att framställa densamma.

Med Herr Ola Andersson instämde Herrar *Nils Nilsson* i Stäfvie, *Johan Jönsson* och *Åke Andersson*.

Herr Ahlström: Det är väl sannt, såsom Utskottet i motiveringen till detta utlåtaende säger, att penningen fallit betydligt i värde under den tid af mer än 30 år, som förflutit sedan folkskolestadgan utkom, och att anspråken på ökade löner åt folkskolans lärare i samma mån stegrats, men deraf torde väl icke ovilkorligen följa, såsom i nästa punkt säges, att skäl vore för handen att ändra eller lämpa beloppet af de personela bidragen efter nutidens förändrade förhållanden. Tvärtom anser jag, att det ökade kommunalbehof, som blifvit en följd af de stegrade löneanspråken, bör fyllas på samma sätt som öfriga kommunalbehof, för så vidt eljest Lag-Utskottet kan anses hafva rätt att taga initiativ i detta hänseende, men i annat fall utgå såsom hittills i förhållande till en hvars bevilning efter andra artikeln, och att deremot de personela afgifterna må förblifva vid hvad förut om dem är stadgad. Det är icke många dagar sedan Riksdagen beslöt att, med borttagande af den förut befintliga krusafgiften, en ny s. k. personel sjukvårdsavgift skulle till förhöjdt belopp utgå. För min del vill jag icke vara med om att så här vecka efter vecka öka de personela afgifterna; detta till följd af den motvilja jag har mot dessa slags skatter, enär de, såsom utgående till lika belopp af alla individer, måste vida mera kämbart träffa dem i sämre ekonomiska omständigheter stadde, än den i sådant afseende bättre lottade. Man kan

visserligen säga, att det här icke är fråga om några stora summor, men för den fattige arbetaren kan det örefal, hvarmed man gång efter annan ökar hans skattebelopp, under vissa perioder blifva ganska betungande. Vi må icke tänka oss, att samma lyckliga konjunkturen, som för närvarande råda i afseende på arbetsförtjenst, allt framgent blifva bestående. Om så vore, skulle jag möjligen icke anse mig hafva samma skäl som nu att motsätta mig detta förslag. Tänker man sig förhållandet särskildt i städerna — åtminstone öfverensstämmet detta med den kännedom jag har om åtskilliga städer — så är vanligen en arbetare, som har en något så när fast daglig inkomst, taxerad till minimum af det inkomstbelopp, för hvilket bevillning efter andra artikeln erlægges, eller 400 R:dr, således har han att erlægga 1 R:dr i bevillning, och för denna riksdaler drabbar honom i mån af särskilda städers behof den kommunalutskyld, som på bevillningsriksdalern belöper, och som i åtskilliga städer är icke så obetydlig — i allmänhet torde den variera mellan 3 och 6 R:dr. För mängden är redan detta belopp ganska kämbart, och ett ytterligare tillägg skulle ännu mer öka de svårigheter man nu har för att utfä kommunalutskylderna af de lägre eller mindre bemedlade klasserna i samhället. Utskottet har visserligen såsom en ersättning för denna förhöjning föreslagit, att den hittills utgående särskilda afgiften för hvarje skolbarn skulle försvinna, men förhållandet är väl i allmänhet, åtminstone är det så i den kommun jag tillhör, att denna särskilda afgift aldrig uttages af andra personer än dem, för hvilka dess utgörande icke kan kännas särdeles tungt.

På dessa grunder och för öfrigt på de skäl föregående talare anført, ber jag få instämma i deras yrkande om afslag å Utskottets föreliggande utlåtande.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag har inom Lag-Utskottet visserligen icke från början varit särdeles böjd för den här föreslagna förändringen, isynnerhet då motionärens förslag i ämnet först föredrogs i Utskottet till behandling. Men sedan Utskottet under fortsatt pröfning af frågan företagit en omredigering af sagda förslag och åt detsamma gifvit en annan lydelse i hvad angår det årliga bidraget af hvarje skattskyldig person till ifrågavarande ändamål, kunde jag icke annat än biträda förslaget i den form, hvarunder det sålunda framkommit och här föreligger Kammaren.

Emot detsamma har nu blifvit anmärkt, att, om det godkändes, den personela afgiften skulle komma att höjas för fattigt folk. Jag vågar likväl påstå, att detta i sjelfva verket icke skall befinnas vara förhållandet, om man vill gå till grund och botten af förslaget. Enligt nuvarande bestämmelse i folkskolestadgan skall berörda afgift utgöras af hvarje skattskyldig inom församlingarne med minst 2 och högst 6 skillingar banko, men *derutöfver* ega församlingarne för närvarande rättighet att uttaga en särskild terminsavgift för hvarje barn, som begagnar folkskolan, med undantag allenast af dem, som åtnjuta understöd af fattigvården, eller hvilkas föräldras äro alldeles medellösa, och denna rättighet är med hänsyn till afgiftens belopp obegränsad. Exempel finnas, att i vissa församlingar denna uppgift blifvit satt så hög, att den siffra af högst 50 öre för man

och hälften deraf för qvinna, som återfinnes i Utskottets redaktionsförslag, deruti ingår kanske tre till fem gånger. Och märkas bör, att *denna terminsavgift*, hvilken verkligen kan sägas vara af onerös beskaffenhet, blifvit af Utskottet i sagde förslag helt och hållet utesluten. Om man betraktar utskottsförslaget i dess verklighet, tror jag således, att man måste medgifva, att Utskottet, långt ifrån att, såsom den af mig nyss åsyftade talar-
ren förmenat, hafva vidtagit någon förhöjning i nu utgående bidrag till folkskolelärarnes aflöning, betydligt nedsatt församlingsmedlemmarnes utgifter för detta ändamål.

I öfrigt föreställer jag mig, att Lag-Utskottets nu debatterade förslag skulle lända till gagn äfven i *det* hänseendet, att derigenom komme att ointetgöras den menliga inverkan på folkskolans utveckling och förkofran, som den af mig omförmälda s. k. terminsavgiften visat sig utöfva. Erfarenheten har gifvit vid handen, att man åsatt mindre bemedlade föräldrar med flera barn denna afgift till så högt belopp, att dessa föräldrar, hvilka endast med svårighet kunnat erlægga densamma, för att undslippa den, föredragit att qvarhålla barnen hemma, samt att till följd häraf folkskolestyrelsen nödgats använda all den makt och myndighet, som för dylika fall är den inrymd för att *tvinga* barnen till skolan.

Denna olägenhet är, såsom sagdt är, undanröjd genom Utskottets uppställning af momentets innehåll och just för att, bland annat bereda någon ersättning för denna terminsavgift, har Utskottet velat dels hemställa, att ifrågavarande moment må erhålla följande förändrade lydelse: "För att bereda tillgång till de erforderliga aflöningsbeloppen bör, der ej andra medel härtill finnas, utgöras ett årligt bidrag af sexton skillingar banko för man och åtta skillingar samma mynt för qvinna, som i församlingen skattskyldig är samt dels äfven ansett, att under förutsättning af en sådan ändring, den särskilda afgift, som nu, der församlingen så beslutar, skall erläggas af hvarje skolbarn, kan och bör helt och hållet borttagas." Jag tror, att ingen skall kunna bestrida, att detta är en riktig princip, och jag tror icke heller, på sätt jag förut antydt, att, om man går till botten af förslaget, man skall finna annat, än att dess antagande skall medföra en verklig lindring för folket och visst icke öka den börda, som nu är det ålagd i och för folkskoleväsendets upprätthållande.

Hvad åter beträffar sista punkten i Utskottets redaktionsförslag, har jag inom Utskottet varit af samma mening, som för en stund sedan här uttalades af min medbroder från Skåne, hvilken motsatt sig förslaget i denna del. Jag bestred inom Lag-Utskottet, att Utskottet vore berättigadt att vidtaga och föreslå någon sådan förändring af momentets innehåll, som sista punkten angifver, då ingen motion blifvit derom väckt, och jag betvivlar äfven, att det kan vara rätt eller fullt grundlagsenligt, att Kam-maren nu beslutar den ändring Utskottet sålunda företagit. Motionen afser blott frågan om förändring till beloppet af den personela afgiften, men Utskottets förslag i nyssberörda hänseende åsyftar en ändring i själva sättet för utgörande af de afgifter, som må blifva af nöden för att fylla bristen, då de personliga afgifterna möjligen befinnas vara otillräckliga för behofvet.

Jag yrkar fördenskull bifall till Lag-Utskottets förslag med den förändring, att sista punkten i samma förslag — eller från och med orden:

“*hvad derutöfver erfordras*“ till och med ordet: “*träffas*“ — utgår och att i stället bibehålles nuvarande stadgande, hvilket lyder sålunda: “Bristen, der sådan uppstår, skall af församlingsboarne fyllas i förhållande till hvars och ens bevillning efter andra artikeln i bevillningsförordningen, så vida ej annan öfverenskommelse härom träffas.“ Jag gör detta yrkande endast derföre, att jag icke anser Riksdagen för närvarande vara befogad att i detta afseende fatta ett sådant beslut, som Lag-Utskottet föreslagit.

Herr Törnfeldt: Då jag redan vid 1871 års riksdag väckt motion derom, att alla personliga afgifter vare sig till staten eller kommunen skulle upphöra, och jag icke funnit anledning att ändra åsigt i detta fall, kan jag omöjligen biträda Utskottets förslag, utan afstyrker detsamma. Jag vill icke bidra med min röst att höja de personela afgifterna, utan snarare vill jag hafva bort dem alla, såsom jag nyss sagt.

Jag yrkar alltså afslag å Utskottets hemställan i dess första punkt, men hvad den sista punkten beträffar, anser jag, att den gerna kan qvarstå och godkännas.

Herr Nils Petersson: Det är sannt, att Riksdagen förut beslutit nedsättning i visst hänseende af de personela afgifter, som för närvarande utgöras, och det förundrar mig för den skull icke, att Kammaren synes hysa betänkligheter emot ett förslag, som afser att åvägabringa förhöjning i en afgift af sådan beskaffenhet. Jag tror likväl, att, innan Kammaren uttalar förkastelse domen öfver detta förslag, man bör först taga något närmare i betraktande, hurudant förhållandet, i det afseende hvarom fråga är, kan vara i verkligheten. Såsom det nu är ställt, kunna många undandra sig allt bidrag till folkskoleväsendet utom den, efter närvarande penningevärde, alltför låga afgift, som skall utgöras af hvarje skattskyldig person. Jag tror, att detta icke är rättvist. Enda sättet att förekomma denna olägenhet synes mig vara att bestämma denna sednare afgift till likhet med hvad som gäller i fråga om bidrag till fattigvården och deremot helt och hållet borttaga den s. k. terminsafgiften, hvilken nu kan vid behof af församlingarne påläggas. Denna afgift har verkligen, såsom här äfven blifvit påpekat, visat sig snarare motverka än befämja folkskolans besökande af de barn, hvilka befinna sig i skolåldern. Många föräldrar söka, dels till följd af sina ekonomiska omständigheter och dels af missförstådd sparsamhet, slippa ifrån denna utgift, derigenom att de afhålla barnen ifrån att infinna sig i skolan. Jag har också inom Utskottet biträdt, hvad Utskottet i detta hänseende föreslagit, så mycket heldre som jag trott, att om den personliga afgiften begränsades till ett maximum af 50 öre, den icke borde blifva särdeles betungande, helst de, som ej hafva barn, vanligen hafva bättre råd att erlægga dessa 50 öre om året, än de, som ega flera barn och befinna sig i en mindre lyckligt lottad ställning hafva att utgöra särskild terminsafgift. En sanning är visserligen, att denna icke är fastställd att ovilkorligen betalas, men den utgår dock, efter hvad jag tror mig veta, efter församlingarnes beslut i de flesta fall.

Af dessa skäl yrkar jag bifall till Lag-Utskottets förslag i dess förra

del. I afseende å sednare delen af förslaget instämmer jag deremot i Herr Sven Nilssons yrkande.

Herr Törneblad: Herr Talman, mine Herrar! Jag måste uttala, att jag hyser tvekan att bifalla detta Utskottets förslag. Jag erkänner visserligen, att skäl kunna framläggas för detsamma, men jag erinrar om, att den förhöjning i personela afgifter, som nu skulle komma på en gång, kan i flera afseenden icke anses fullt lämplig och välbetänkt. Jag har med min röst bidragit till att förhöja sjukvårdsafgiften, och jag ångrar icke detta, emedan jag anser denna förhöjning vara fullt rättvis. Förhållandet här är dock något olika, och jag vill särskildt fästa uppmärksamheten på, att sjukvårdskostnaderna bestridas af landstingsmedlen åtminstone i det närmaste ensamt, utan bidrag af staten. Nu har staten emellertid på sednaste tiden högst betydligt ökat sina bidrag till folkskoleväsendet, och redan tillvaron af dessa ökade bidrag utgöra för mig ett skäl att icke höja den nu ifrågavarande personela afgiften, hvaremot samma skäl icke gäller i fråga om den personela sjukvårdsafgiften, men under alla förhållanden torde det vara klart, att då man skall besluta det ena först och det andra sedan, så ställer sig frågan annorlunda än om båda behandlades i sammanhang med hvarandra. Det är ett temligen raskt fortgående från Riksdagens sida på den väg, som leder till de personela afgifternas förhöjning, hvilket raska fortgående jag dock anser hafva sina stora vådor. såsom kunnande verka missnöje hos den befolkning, hvars intressen vi måste vårda, ehuru den ej här har särskilda målsmän. Här har erinrats om, att ifrågavarande personela afgift väl kan höjas, helst som förhöjning nu kan ske på annat sätt äfven under nuvarande förhållanden, enär kommunerna hafva rättighet att pålägga terminsafgifter till större eller mindre belopp. Dessa terminsafgifter, hvilka dock falla helt olika och stundom ej torde alls påläggas, drabba emellertid föräldrarna i och för deras barns uppfostran och utgöra således en erinran för föräldrarna om deras skyldighet att bidraga till barnens uppfostran, hvilken erinran jag anser vara fullkomligt på sin plats. Deremot kan det sättas i tvifvel om yrkandet i förevarande fall är fullt befogadt, eftersom det drabbar alla.

Jag tror således, att för tillfället det icke är skäl att bifalla Utskottets förslag.

Herr Nils Petersson: Jag vill endast, med anledning af det skäl den siste ärade talaren framhöll såsom grund för yrkandet om afslag å Utskottets hemställan, nemligen att staten höjt sina bidrag till skolan, erinra honom om, att hvad staten sålunda beviljat icke minskat kommunernas utgifter till skolväsendet, utan att dessa utgifter hafva höjt sig i samma proportion som statens bidrag ökats.

Öfverläggningen var härmed slutad. Under densamma hade yrkats dels afslag till Utskottets hemställan och dels att med bifall till förra delen af berörda hemställan, densammas sednare del måtte erhålla den förändrade lydelse, som Herr Sven Nilsson i Efveröd nu föreslagit. Herr Talmannen framställde först proposition på bifall till Utskottets förslag samt derefter å nyssomförmälda yrkanden; och förklarades de erhållna svaren

hafva utfallit med öfvervägande ja för afslag. Votering blef begärd och — sedan till kontraposition antagits Herr Sven Nilsson förslag — skedde omröstning enligt en nu uppsatt och behörigen justerad omröstningsproposition af denna lydelse:

Den som afslår hvad Lag-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 46,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med bifall till förra delen af Utskottets hemställan, beslutit, att samma hemställans sednare del skall erhålla följande förändrade lydelse: "Om dessa belopp icke uppgå till det för folkskolelärnarnes aflöning erforderliga belopp, skall det åligga församlingarne, att det som brister sammanskjuta efter de i andra artikeln bevillningsförordningen bestämda grunder, så vida ej annan öfverenskommelse härom träffas."

Omröstningen utföll med 78 ja mot 63 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan blifvit af Kammaren afslagen.

§ 13.

Föredrogs och lades till handlingarne Lag-Utskottets memorial N:o 47, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af 1:sta punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 30, rörande väckt motion om vissa ändringar i Kongl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862.

§ 14.

Till slutlig behandling företogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 48, i anledning af väckt motion om upphörande af klockares brefbäringsskyldighet; och blef detta utlåtande af Kammaren bifallet.

§ 15.

Till behandling förekom Lag-Utskottets utlåtande N:o 49, i anledning af väckt motion angående användandet af inkomster af ledigt pastorat.

Rörande denna fråga uppstod öfverläggning och yttrade

Herr Törneblad: Jag vill visst icke bestrida, att stadgandet om att ifrågavarande medel skola gå till elementarläroverkens byggnadskassor kan behöfva förändras, ehuru jag vill erinra derom, att denna förändring icke torde kunna gå så hastigt, emedan vissa af dessa kassor hafva en del utgifter, såsom för amortering af lån m. m., som icke torde kunna bestridas utan all hjälp af dessa medel. Det finnes dock ett annat och vigtigare ändamål, som, i fråga om dessa medel *för framtiden* bör tagas i be-

traktande, och jag tror, att detta ändamål är för församlingarne af ännu större betydelse, än det som Utskottet nu afsett att vinna. Jag tager mig friheten, att i detta hänseende uppläsa hvad sistlidne års Lag-Utskott i sitt utlåtande N:o 42 anfört till afstyrkande af en då i samma syfte som det nu framlagda förslaget väckt motion. Utskottet sade: "Enligt gällande stadga för rikets elementarläroverk ingå ifrågavarande medel för närvarande till vederbörande stifts byggnadskassa, som är afsedd för elementarläroverkens behof. Emellertid och sedan vid kyrkomötet 1868 fråga blifvit väckt om åtgärders vidtagande för bildande af en fond till ålderstigna och otjenstbara prestmäns pensionering, har Kyrkomötet genom skrifvelse den 3 Oktober samma år härom hos Kongl. Maj:t gjort underdånig framställning, med hemställan tillika, att för detta ändamål hvarje ordinarie presterlig lägenhet en gång, vid innehafvarens afgang, under ett år måtte få stå ledig, och nettobehållningen af de med densamma förenade inkomster till pensionsfondens bildande användas. I fall ifrågavarande inkomster skulle fräntagas stiftens byggnadskassor, torde de företrädesvis böra anslås antingen till nämnda pensionsfond eller till bildande af enke- och pupillkassor för aflidne prestmäns enkor och barn, såsom jemväl varit ifrågasatt. Deremot synes det icke lämpligt, att, på sätt motionären yrkat, använda dessa medel för folkskolans behof, då de derigenom, lika mycket som för närvarande är förhållandet, skulle komma att dragas till ett för presterskapets aflöning främmande ändamål". På dessa skäl hemställde Utskottet om afslag å motionen, hvilket jemväl blef Kammarrens beslut. Då vi nu derjemte känna att för närvarande är nedsatt en komité, som är sysselsatt med utarbetande af grunder för presterskapets pensionering, så hemställer jag om det är rådligt att förhindra vinnande af detta mål genom att hos Kongl. Maj:t anhålla om disponerande till helt andra ändamål af de medel, som förut i någon mån tagits i beräkning för ernående af det stora målet, presterskapets pensionering. Vi känna litet hvar huru nödvändigt det är att åstadkomma denna pensionering, emedan församlingarne ofta under nuvarande förhållanden få vidkännas den olikenheten, att prestmän ofta sitta kvar vid sina befattningar längre än deras ålder och krafter tillåta.

På de skäl, jag sålunda anfört, hemställer jag om afslag på Utskottets framställning.

Herrar *Törnfeldt* och *Linné* förenade sig uti Herr *Törnebladhs* anförande.

Herr *Per Nilsson* i *Kulhult*: Jag kan icke instämma i den siste talarens yrkande. Jag tror nemligen att under nuvarande förhållanden ifrågavarande inkomster af lediga pastorat lämpligen böra tillfalla skolkassan i den församling, derifrån medlen influtit. Exempelvis vill jag nämna, att i den valkrets jag har äran representera, finnas två församlingar, hvarifrån under 4—5 års tid sådana inkomster, hvarom här är fråga, ingått till konsistorium, som fått använda dessa medel. Förhållandet var nemligen, att der hade uppstått fråga om delning af ett pastorat i två, och rättgång hade uppkommit mellan de blifvande båda församlingarne i afseende på prestbostället och regleringen af presterskapets löneförmåner. Deraf följde, att pastorn icke förseddes med ordinarie prestmän utan

inkomsterna af pastorsbeställningarne gingo för församlingarne förlorade under den tid jag nämnt, och jag tror verkligen, att dessa medel mycket lämpligare kunnat användas till förmån för kommunens skolkassa och således till understöd och upphjelpande af den allmänt medborgerliga bildningen inom kommunen. Jag anser för min del, lika med motionären, att ifrågavarande medel böra få komma kommunens skolväsende till gagn och icke gå till för kommunerna främmande ändamål, hvadan jag för min del yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Det är visst sannt, som den förste ärade talaren anförde, att Lag-Utskottet i fjol på de skäl han omnämnde, afstyrkte en motion i likartadt syfte som den ifrågavarande, men det är väl icke sagdt, att ett Utskott alltid, år från år, skall vidhålla samma åsigt, ty man kan väl förutsätta, att detsamma, i följd af under tiden vunna upplysningar, kan komma fram med ett från föregående års beslut afvikande förslag. Så har äfven fallet varit inom denna riksdags Lag-Utskott, ty der hafva lemnats sådana upplysningar, att Utskottet haft fullt skäl att frångå sitt i fjol fattade beslut. Ifrågavarande medel utgå nu till stiftens byggnadskassor, men det finnes åtskilliga inrättningar, som från dessa byggnadskassor åtnjuta understöd just från nämnda medel. Jag frågar: är det icke ett för kommunen främmande ändamål, hvartill dessa medel för närvarande användas? De löner, som äro anslagna till kommunens presterskap kunna väl icke gerna betraktas såsom afsedda för något annat ändamål. Jag kan således för min del icke finna annat än både oriktigt och snart sagdt orimligt, att de medel, som äro anslagna till presterskapet inom kommunen skola utgå till andra ändamål. Nu har man visserligen sagt, att ifrågavarande medel böra användas till bildande af en pensionsfond för ålderstigna prestmän eller till enke- och pupillkassor för aflidne presters enkor och barn, men detta anser jag verkligen vara ett för kommunen alldeles främmande ändamål. Jag tror, att presterskapet i vårt land har så stora inkomster, att om de hushålla och lefva sparsamt, de gerna sjelfva utan bidrag från kommunen kunna bilda sig en pensionskassa. Man har sagt, att olägenheter för församlingarne kunna uppstå derigenom, att prester, i saknad af någon för dem upprättad pensionsanstalt, nödgas sitta qvar vid sina befattningar längre än deras ålder och krafter sådant medgifver. Det kan väl vara sannt, att så är förhållandet, men om presten blir gammal, så skaffar han sig till sitt biträde en ung prest, och erfarenheten har visat, att den unge presten ofta sköter sitt kall lika bra som den gamle, och att man således icke kan påstå, att någon olägenhet för församlingarne i följd af nu rårande förhållanden uppstår. Nu har en ärad talare sagt, att en komité är nedsatt för utarbetande af grunder till en blifvande pensionsinrättning för presterskapet, men jag tror då, att det är tid på, att denna Kammar och Riksdagen i sin helhet uttalar sin mening i ämnet, så att komitéen icke arbetar förgäfv, och jag hyser verkligen den uppfattning, att om komitéen arbetar i den riktning, talaren föreslagit, dess framställning icke kommer att vinna Riksdagens bifall. Vi, som betala dessa höga löner till presterskapet, anse äfven, att de icke böra användas till något för kommunen alldeles främmande ändamål.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag, såsom varande med klokhet och billighet öfverensstämmande.

Herr Lyth: På samma gång jag icke kan annat än till alla delar instämma med den förste ärade talaren i denna fråga, ber jag dock att få tillägga några ord, dels för att bemöta några uppgifter, som här blifvit lemnade, dels för att tillägga ett och annat, som jag anser behöfligt. Den siste värde talaren har sagt, att de medel, som äro afsedda för presterskapets aflöning, icke böra eller få dragas ifrån kommunerna. Detta kan nog vara riktigt; men som vi alla känna, har vid prestlöneregleringskonventionerna Kongl. Maj:t bestämt, att en del af dessa medel skola användas icke för kommunens behof, utan för presterskapets aflöning i allmänhet och till presterskapets gagn och nytta i andra afseenden. Det har ock blifvit sagdt, att det gör ingenting, att församlingen har en gammal prest, som icke kan utöfva sin tjänst, ty han ersättes genom en ung och skicklig vikarie, som sköter tjänsten lika bra, som den gamle skulle hafva gjort, om han hade varit i full vigör. Men om så är, så är det väl skäl att söka ställa så till, att den gamle oduglige presten får sluta sitt arbete, och den unge mannen, som sköter tjänsten, också får åtnjuta de löneförmåner, han bör hafva i och för tjänstens utöfning. För öfrigt ber jag få nämna, att de fördelar, som skulle tillskyndas kommunerna genom erhållandet af ifrågakvarande medel, icke kunna blifva så särdeles stora eller så många, som en och annan kanske föreställer sig. Det kan verkligen inträffa en eller annan gång hvart femtionde år eller kanske ännu mera sällan, att en församling på detta sätt erhåller tillgångar för sin folkskola; men dessa fall äro, enligt statistiska upplysningar så sällsynta, att det sannolikt endast skulle blifva en eller annan kommun, som komme i åtnjutande af dessa fördelar, de flesta församlingarne skulle aldrig komma att få något gagn af förändringen. Deremot är jag öfvertygad om, att församlingarne skulle hafva mera fördel utaf, om dessa medel hädanefter användas på samma sätt som hittills, nemligen till beredande af pensionering af gamla prester och deras enkor och omvändiga barn, så att nådeåren efterhand kunde borttagas. Jag ber att få yrka afslag å Utskottets förslag.

Herr A. Rundbäck: Jag för min del yrkar afslag å Utskottets föreliggande betänkande hufvudsakligen därför, att det icke är vederbörligen utredt, hvem dispositionsrätten öfver ifrågakvarande medel rätteligen tillkommer. Från början användes dessa medel till kyrkliga ändamål och således äfven till skolorna, enär dessa då ansågos hafva till hufvudsaklig uppgift att bilda prestmän. Sedermera oaktadt skolans ändamål förändrades, och staten till densamma lemnade bidrag, bibehöllos dessa medel dock fortfarande för elementarskolans behof. Att nu framtagna dessa läroverk nämnda medel torde icke vara med rättvisa öfverensstämmande, hvarföre jag ur rättvisans synpunkt motsätter mig det förslag, Utskottet här framlagt.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Den siste talarens yttrande fäste min uppmärksamhet, derigenom att han yttrade, att de ifrågakvarande med-

len företrädesvis borde användas för kyrkans ändamål. Det är sannt, att folkskolan icke kan sägas utgöra kyrkan och att hvad som användes till folkskolan således icke, strängt taget, användes till kyrkliga ändamål; men religionsundervisningen är folkskolans främsta och förnämsta läroämne, och man kan derföre å andra sidan ej heller med skäl påstå, att den här föreslagna användningen af medlen ligger så långt ifrån det kyrkliga ändamålet. Det är ju i folkskolan som religionsundervisningen skall börjas för att icke säga grundläggas. Medlens användande till folkskolans gagn är vid sådant förhållande åtminstone ett mycket mera kyrkligt ändamål, än det nuvarande, till elementarläroverkens behof.

Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr Peter Olsson: Det är hufvudsakligen med anledning af Herr Rundbäcks yttrande, att ifrågavarande medel skulle tillhöra kyrkan, som jag begärt ordet. Men med kyrkan förstås väl församlingen — ty, såvidt jag förstår kan man väl icke säga, att presterskapet utgör församlingen — och i sådant fall kan jag icke heller se något hinder för att bifalla Lag-Utskottets förslag.

Herr Jonas Andersson: Äfven jag anhåller, att Kammaren må bifalla Utskottets förslag. Några föregående talare hafva sagt, att dessa medel, enligt Utskottets förslag, skulle komma att användas till ett främmande ändamål. Men jag hemställer, om folkupplysningen i allmänhet och folkskolan i synnerhet kan anses såsom ett, vare sig för presterskapet eller kyrkan, främmande ändamål; jag tror, att de ligga så nära presterskapets intressen och kyrkans ändamål, som förhållandet kan vara med någonting annat. Jag för min del anser Utskottets förslag vara alldeles i sin ordning.

Herr Uhr: Så många talare hafva uppträdt och sagt hvad de för sin del ville göra i denna sak, att också jag anser mig böra omtala, hvad jag vill, att man skall göra. Jag skulle för min del önska, att man låte församlingarne behålla de ifrågavarande medlen. Man har sagt, att penningarne skulle komma att användas till ett främmande ändamål, om de användas till folkskoleväsendets befrämjande. Det påståendet kan jag icke fatta. Ty hvad annat är väl presten än församlingens religionslärare och undervisas det icke i folkskolan äfven i religionen? Vid sådant förhållande ligger det väl nära till hands, att då en ordinarie själasörjare ej finnes, den som sköter religionsundervisningen i folkskolan får litet med af öfverskottet af inkomsterna från det lediga pastoratet.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr A. Rundbäck: Då talaren från Helsingborg förklarade, att icke något hinder funnes för genomförande af Utskottets förslag, ber jag att få erinra, att presterskapets privilegier derför utgör ett mäktigt hinder. Kammaren må i detta ämne besluta såsom Utskottet föreslagit, men deraf blir dock icke något resultat, såvida ej presterskapet genom Kyrkomötet dertill samtycker.

Herr Törnfeldt: Om det blefve så stäldt, att de medel, hvarom här är fråga, tillfölla hela stiftets folkskolor och jemt fördelades dem emellan, då skulle jag biträda den här uttryckta meningen, att inkomsten af lediga pastorat må få användas till folkskoleväsendets befrämjande, men då man nu vill, att blott folkskolan i den församling, der pastoraf-lidit och der pastoratet är ledigt, skall få draga fördel af nämnda inkomster, då måste jag motsätta mig förslaget, enär detsamma hvarken skulle kunna medföra något egentligt gagn eller leda till en rättvis fördelning af de inflytaude medlen. Mycket bättre skulle det vara, om ifrågavarande inkomster finge falla som ett duggregn öfver hela stiftets folkskolor.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag begärde ordet endast för att tillkännagifva, att jag bra gerna skulle vilja veta af Herr Abraham Rundbäck, hvad han menar med sitt yttrande, att presterskapets privilegier skulle lägga hinder i vägen för genomförande af Utskottets föreliggande förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad. Efter det Herr Talmannen, i enlighet med de yrkanden, som blifvit gjorda, framställt propositioner å såväl bifall som afslag, förklarade Herr Talmannen sig anse den förra af dessa propositioner hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad; men begärdes då votering, med anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition nu uppsattes, justerades och anslogs:

Den som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 49,

röstas ja:

Den, det ej vill.

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan afslagen.

Omröstningen företogs och visade 95 ja mot 36 nej; och hade alltså Utskottets hemställan af Kammaren bifallits.

§ 16.

Föredrogs Första Kammarens protokollsutdrag N:o 221, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 12, i fråga om ändring i de vid meddelande af tillåtelse för utlänning att här i riket förvärfva och besitta fast egendom eller idka bergsbruk m. m. hittills följda grunder.

Efter uppläsning af såväl ifrågavarande protokollsutdrag som det Tillfälliga Utskottets i nyssberörda utlåtande gjorda hemställan, hvilken blifvit af Första Kammaren bifallen, anförde

Herr Treffenberg: Då Första Kammaren ansett sig icke böra godkänna Andra Kammarens beslut i förevarande fråga, hemställer jag nu, på det samstämmighet mellan Kamrarne måtte komma till stånd. och frå-

gan icke för denna riksdag förfalla, att denna Kammare, med frånträdande af sitt i detta ämne förut fattade beslut, såvidt detsamma skiljer sig från Medkammarens, måtte biträda hvad Första Kammaren nu för sin del i ämnet beslutat.

Herr Hedin: Jag kan visserligen icke annat än för min del på det hjertligaste beklaga, att Första Kammaren icke antagit Andra Kammarens beslut i frågan, men då det beslut, som Första Kammaren nu fattat, åtminstone kan tjena såsom ett varningsrop till Regeringen att stanna på den vådliga väg, der hon en längre tid synts med tillslutna ögon framgå, och då den ifrågavarande skrivelsen innefattar en, om ock i lindrigare ordalag affattad, antydan derom, att Riksdagen förväntar en framställning i ämnet från Regeringen, samt Riksdagen, då denna framställning kommer, kan blifva i tillfälle att taga ärendet i förnyad ompröfning, hemställer jag, att Kammaren måtte gifva sitt bifall till Första Kammarens beslut.

Herr Ola Jönsson: I motsats till de båda föregående talarne önskar jag, att frågan vid denna riksdag må förfalla och yrkar fördenskull, att Kammaren vidblifver sitt en gång i ämnet fattade beslut.

Härmed var öfverläggningen slutad. Propositioner gäfvos å de gjorda yrkandena; och beslöt Kammaren att, med frånträdande af sitt förra beslut, i hvad detsamma skiljde sig från Första Kammarens mening, antaga det beslut, som Medkammaren i denna fråga fattat.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Grenander* från och med morgondagen, med anledning af en till utlandet tillämnad resa för helsans vårdande.

Likaledes erhöll Herr *von Schoultz*, hvars närvaro i hemorten påkalldes af tjensteåligganden, ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 23 dennes.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag rörande Kammarens godkännande af de i detta protokolls 2:dra och 3:dje §§ omförmälda voteringspropositioner; kommande, i enlighet med dessa propositioner, som jemväl blifvit af Första Kammaren godkända, gemensamma omröstningar att anställas vid början af morgondagens sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskiljdes nu, kl 1 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 8 e. m.

§ 19.

Upplästes till justering och godkändes de protokollsutdrag för denna dags förmiddagssammanträde, hvilka icke förut justerats.

§ 20.

Till bordläggning anmäldes:

Särskilda Utskottets memorial

N:o 4, i anledning af återförvisning af 4:de punkten i Utskottets memorial N:o 3; och

N:o 5, angående aföning åt Utskottets tjenstemän och vaktbetjente; samt

Första Kammarens protokollsutdrag N:o 231, med delgifvande af Första Kammarens bifall till dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 10, angående väckt fråga om rättighet för församlingarne i Lunds stift och Halland att, under vissa vilkor, förfoga öfver den till klockare nu utgående helgonskyld.

Dessa ärenden, som nu för första gången bordlades, skulle uppföras främst å föredragningslistan för Kammarens nästa sammanträde.

§ 21.

Herr Peter Olsson begärde ordet och yttrade: Herr Talman! Jag tillåter mig värdsammast anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från och med nästkommande fredag. Orsaken härtill är, att jag måste bevista en angelägen bolagsstämma i fråga om en jernvägsanläggning, hvilken stämma blifvit utsatt på en dag, då man hade all anledning förmoda, att riksdagen skulle vara avslutad. Och jag tror mig med så mycket mera skäl kunna framhålla denna begäran, som, så vidt jag vet, ingenting kan försummas med afseende å Riksdagens angelägenheter, sedan de ännu återstående gemensamma voteringarne försiggått, hvilket lär ske i morgon, och hemställer jag derföre om proposition å denna min värdsamma anhållan.

Denna anhållan bifölls.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades likaledes från och med den 23 i denna månad åt Herrar *Gustaf Jonsson*, *Pet. Magn. Gunnarsson*, *Sven Nilsson* i Efveröd och *A. Ros*, hvarjemte Herr *Törneblad* begärde och erhöll enahanda ledighet att för honom beräknas från middagstiden den 23 dennes.

Då

Då vidare af Herr Talmannen tillkännagafs, att nedannämnde ledamöter anmält sig till erhållande från och med den 23 Maj af ledighet från riksdagsgöromålen nemligen: Herrar *Berggren, G. C. Mæchel, Anders Svensson, Fahlén, Afzelius, Jöns Andersson, August Börjesson, Anders Andersson* i Smedbyn, *Näsman, Pehr Nilsson* i Kulbult, *Johannes Andersson* i Knarrevik, *Gunnar Eriksson, Wikström* och *Sandstedt*, begärdes ordet af:

Herr Uhr, som anförde: Jag ber blott att få fästa Kammarens uppmärksamhet på nödvändigheten att icke allt för många af dess ledamöter i förväg lemna riksdagen. Det hade i detta afseende varit särdeles godt om vi af Talmanskonferensen kunnat erhålla upplysning om när riksdagen anses kunna afslutas och hvilka ärenden ännu återstå att behandla.

Herr C. A. Jönsson: Som jag icke hört någon af de ledamöter, hvilka begärt ledighet från riksdagen, uppgifva skälen dertill, anhåller jag att de i detta afseende nu gjorda ansökningarne åtminstone måtte bordläggas tills i morgon.

Herr Berggren: Hvad mig beträffar, så har jag icke åtnjutit ledighet under hela riksdagen, hvadan jag ansett mig fullt fullt befogad till den framställning derom jag nu gjort.

Herr Pehr Nilsson i Kulhult: Jag vet icke huruvida man egentligen kan hafva rätt att fordra, det hvar och en som begär ledighet från riksdagen skall vara skyldig uppgifva sina skäl dertill. Mig veterligen har sådant förut icke ifrågasatts. Visserligen står det i Kammarens skön att neka ledighet, men något skäl dertill kan jag icke inse, då vi veta att från och med den 23 dennes, med hvilken dag de nu begärda ledigheterna skulle vidtaga, intet af vigt återstår att behandla, annat än frågan om det s. k. finansbetänkandet; och för handläggningen och afgörandet af detta anser jag de qvarvarande ledamöterna vara tillräckligt många, aldral helst någon diskussion derom icke torde komma att ega rum.

Herr Carl And. Larsson: Äfven jag anser, att, efter den upplysning Herr Talmannen nyss lemnat oss, att ingen fråga af vigt återstår att afgöra, något skäl icke förefinnes för afslag å de nu gjorda ledighetsansökningarne; och hemställer jag derföre, att vi icke vidare måtte orda om denna sak, utan bifalla samtliga å nyss upplästa förteckning upptagna ansökningar.

Herr Gummesson: Då förut under riksdagens lopp mer än en tredjedel af Kammarens ledamöter under längre eller kortare tider åtnjutit ledighet från riksdagsgöromålen, utan att någon af dem derföre hafva behöft uppgifva skäl för sin ansökning derom, så inser jag icke, hvarföre man nu, då endast några dagar återstå af riksdagen, skulle ålägga alla dem som begära ledighet att träda fram och andraga sina skäl dertill.

Följden blefve kanske, att alla de som nu affordrades sådant behölle detta i godt minne till nästa riksdag och då betalade med samma mynt. Jag anhåller att de framställda ansökningarne måtte bifallas.

Herr Törnebladh: Som jag nyss försummade att angifva skälet för min begäran om ledighet, så ber jag nu att få till protokollet antecknadt, det jag hade tänkt att få börja min tjenstgöring i skolan nästkommande måndags morgon.

Herr C. Ifvarsson: Jag motsätter mig icke gerna ledighetsansökningar, emedan man väl får antaga att sådana icke framställas utan att i allmänhet skäl dertill förefinnas. Under sådana förhållanden anser jag att vi böra bifalla de nu begärda ledigheterna, öfverlemnande åt hvar och en af de sökandes eget samvetsgranna bepröfvande huruvida verkliga skäl äro förhanden. Emellertid vore det önskligt, att icke allt för många lemnade riksdagen i förtid.

Herr C. A. Jönsson: Som jag nu fått höra så många viktiga skäl anföras för de gjorda ledighetsansökningarne, så afstår jag från mitt yrkande om deras bordläggning.

Efter afgifvande af dessa anföranden förklarades öfverläggningen slutad och blefvo samtliga förenämnda ledighetsansökningar af Kammarern bifallna.

Kammarerns ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 9 e. m.

In fidem
H. Husberg.
